

Виставна І.В.

Тиждень української мови та літератури в школі

**Досвід планування, допоміжні дидактичні
матеріали, позаурочні заходи**

Первомайський район

Зміст

Вступ	4
План проведення тижня української мови та літератури	7
Позаурочні заходи	8
Дидактичні матеріали	32
Висновок	39
Список використаної літератури	40

Вступ

У сучасній загальноосвітній школі на фоні згасання інтересу до навчання все більшого значення набувають форми й методи активізації пізнавальної діяльності школярів. Вони мають сприяти формуванню в учнів мотивації до навчання, створенню умов для активного самостійного набуття загальнонаукових та професійних знань, умінь і навичок, забезпечувати високий рівень активності в навчально-пізнавальній діяльності. Хоча на уроках української мови та літератури на даний час використовується багато різноманітних активних форм, методів і прийомів, реалізувати їх не завжди вдається через брак часу й інші причини. Саме тому актуальним є питання активізації пізнавальної діяльності учнів у позакласній роботі з української мови та літератури.

Використання різноманітних методів активізації під час позакласної діяльності сприяє впровадженню технології особистісно орієнтованого навчання та забезпечує особистісну спрямованість кожного заходу. Основними факторами, які сприяють розвитку активності й творчості учнів, є професійний інтерес, нестандартність навчально-пізнавальної діяльності, змагальність, ігровий характер занять, емоційність і проблемність. Усі ці складові властиві позакласній роботі з української мови та літератури. Найбільше форм і видів позакласної діяльності можна побачити під час тижня словесності.

Різнманітні форми й види позакласної роботи можуть проводитися в школі як самостійні заходи.

Проте краще, якщо вони будуть об'єднані та внесені до плану тижня української мови та літератури.. Проведення тижня сприяє підвищенню інтересу до предмета, акцентує увагу на значенні й перспективах розвитку мови та літератури як наук тощо.

Основне завдання тижня словесності полягає в тому, щоб у ньому взяло участь якомога більше школярів. Тому про підготовку до нього має знати вся школа. Яскраві оголошення, завдання класам – все це має привертати увагу дітей задовго до проведення предметного тижня і спонукатиме їх узяти участь у заходах. Оголошення про початок проведення тижня вивішують заздалегідь на видному місці, барвисто оформляють, вказують дату, місце й план проведення заходів, які відбудуватимуться протягом тижня.

Наприклад, оголошення може бути таким:

УВАГА! УВАГА!

Тиждень української мови та літератури в школі!

1. Запрошуємо знавців мови та літератури взяти участь у філологічних інтелектуальних іграх і турнірах.
2. У шкільній бібліотеці ви зможете ознайомитися з виставкою новинок української літератури.
3. Протягом тижня позмагаєтесь у відгадуванні кросвордів, ребусів, вікторин.
4. Візьміть участь у бесідах із цікавими людьми.
5. Юні художники! Покажіть свій талант у малюнках.

6. Юні актори! Продемонструйте свої вміння під час літературних вечорів.

7. Найактивніші учасники тижня будуть нагороджені грамотами та призами!

Цікавих вам зустрічей під час тижня української мови та літератури!

Підготовка до предметного тижня починається заздалегідь. Спочатку, за 2-2,5 тижня до його проведення, створюється спеціальний оргкомітет (рада) з найбільш активних учнів, які цікавляться українською мовою та літературою, знають її та вміють викликати в інших потяг до філологічних знань. Члени оргкомітету складають план проведення тижня, визначають відповідальних за кожний захід, розподіляють обов'язки, складають тексти вікторин, конкурсів, доповідей, повідомлень.

На кожен день тижня плануються конкретні заходи. Для зручності можна спланувати таким чином: понеділок – конкурси, вівторок – день теоретичної інформації, середа – екскурсійний день, четвер – день інтелектуальних ігор і т.д.

Тиждень української мови та літератури доцільно влаштовувати раз на рік, бажано в другому семестрі (березень).

Програмою мають бути охоплені всі класи. Під час тижня випускаються стіннівки, блискавки, усні й письмові журнали на філологічну тематику.

Активних учасників відзначають грамотами, пам'ятними подарунками тощо.

ПЛАН

проведення тижня української мови та літератури

Понеділок

1. Початок тижня української мови та літератури в школі. Виховна година «Музей української мови» (для учнів 5-9 класів).
2. «Конкурс знавців української мови» (гра для учнів 6-7 класів).
3. Виставка малюнків «Ілюстрації до творів українських письменників» (5-11 класи).

Вівторок

1. Випуск стіннівки за тематикою тижня.
2. Фотоконкурс «Мандрівки літературними місцями України» (для учнів 5-11 класів).
3. Літературно-історична вікторина «З уст народу про свою історію» (для учнів 7 класу).
4. Конкурсна програма «Диво калинове» (для учнів 5-6 класів).

Середа

1. Виставка літератури в бібліотеці. Ознайомлення з новинками української літератури.
2. Гра-конкурс на кращого знавця прислів'їв та приказок «Народ скаже, як зав'яже» (для учнів 7 класу).

Четвер

1. Конкурс на кращого читця віршів
2. Гра «Він осягнув глибини людської душі і висоту Всесвіту» (для учнів 9-11 класів).

П'ятниця

1. Підведення підсумків тижня.
2. Екскурсія до музею Г.Сковороди

Виховна година

«Музей української мови»

Учитель. Любі діти! Сьогодні ви відвідаєте музей української мови. Там будуть представлені експонати, з яких ви дізнаєтеся про розвиток української мови, її законодавчу базу. Отже, переходимо до першої зали! *(Екскурсію проводять учні 10-11 класів).*

Зала «Історична»

Екскурсовод. Українська мова є національною мовою українського народу і бере свій початок із глибин віків. Вона створювалася зусиллями численних поколінь протягом кількох епох і стала однією з найрозвиненіших мов світу.

У процесі формування та становлення української нації, інших націй світу, мова відіграла мобілізуючу роль. Первісні людські колективи вели кочовий або напівкочовий спосіб життя, долаючи великі відстані, пристосовуючись до різних кліматичних умов, використовуючи набуті (хай ще примітивні) навички. Добували їжу, освоювали територію. У цих умовах зрозуміле, рідне слово згуртовувало людей.

Наша українська мова бере початок з давньоруської мови. Приблизно з другої половини XII століття у ній проявляються окремі елементи

російської, української мов, котрі поступово формувались.

У ранній період утворення народності серед населення панували традиції літературної мови Київської Русі. Поряд із мовою, яка формувалася на основі місцевих діалектів, існувала літературна книжна мова.

У XIII столітті з'явилися перші друковані словники – «Лексисъ» (1596) Лаврентія Зизанія та «Лексиконъ» (1627) Памви Беринди. Також з'явилися граматики Лаврентія Зизанія (1596) та Мелетія Смотрицького (1627).

Відразу після Переяславської ради царський уряд розпочав наполегливий наступ на українську духовність, вважаючи її ліквідацію запорукою знищення історичної окремішності української нації.

1720 р. – Петро I заборонив книгодрукування українською мовою.

1729 р. – Петро I звелів переписати з української мови на російську всі державні постанови та розпорядження.

1763 р. – з'явився указ Катерини II про заборону викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії.

1862 р. – було закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях.

1863 р. – видано Валуєвський циркуляр про заборону друкування книг українською мовою та українського театру в Східній Україні.

1888 р. – Олександр III заборонив вживати українську мову в офіційних установах і давати українські імена під час хрещення.

1933 р. – у телеграмі Сталіна йдеться про припинення «українізації».

1958 р. – Стаття 20 Основ Законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту закріплює положення про вільний «вибір мови навчання, вивчення за бажанням учнів і батьків.» Вивчення російської мови є обов'язковим.

1989 р. – Верховна Рада СРСР прийняла «Закон про мови народів СРСР», де українській мові надано статусу державної.

Сучасна українська літературна мова – це могутнє знаряддя освіти, культури, одна з найбагатших мов світу.

Мово наша, мово,
Мово кольорова,
У ній гроза травнева
І тиша вечорова.
Мово наша, мово –
Літ минулих повість,
Вічна юна мудрість,
Сива наша совість.

Зала «Поетична»

Екскурсовод. Українська мова є однією з найбільш розвинених і багатих мов світу. Багатство мови виявляється передусім у кількості слів. Володіння багатством засобів рідної мови дозволяє досягти точності вираження думок, виразності у висловленні

почуттів, дає змогу сприймати й усвідомлювати зміст чужих висловлювань.

Ще однією характерною особливістю української мови є її милозвучність. Українські поети з великою любов'ю та ніжністю ставилися до рідної мови, про це вони писали у своїх віршах.

І зараз вас, дорогі наші гості музею, чекає конкурс на краще читання віршів про мову.

(Проходить конкурс).

Зала «Дзвінкоголоса»

Екскурсовод. Щиро вас вітаю у цій чудовій залі. Я запрошую всіх вас взяти участь у фестивалі української пісні.

(Учні або групи учнів виконують задалегідь підготовлені українські пісні).

Учитель. Екскурсію закінчено. Сподіваюся, що мандрівка вам дуже сподобалася.

Любі діти! Вивчайте, бережіть і плекайте рідну мову – квітучий сад українського народу.

Вивчайте, любіть свою мову,

Як світлу Вітчизну любіть,

Як стягів красу малинову,

Як рідного неба блакить.

Нехай в твоїм серці любові

Не згасне священний вогонь,

Як вперше промовлене слово

На мові народу свого.

Як сонця безсмертного коло,

Що креслить у небі путі,

Любіть свою мову й ніколи

Її не забудьте в житті.
Ми з нею відомі усюди,
Усе в ній, що треба нам, є,
А хто свою мову забуде,
Той серце забуде своє.
Вона, як зоря пурпурова,
Що сяє з небесних висот
І там, де звучить рідна мова,
Живе український народ.
Народ наш, трудар наш і воїн,
Що тьму подолав у бою.
І той лиш пошани достоїш,
хто мову вшанує свою...
Любіть же, любіть свою мову,
Українську мову свою.

«Конкурс знавців української мови»

Гра для учнів 6-7 класів

Привітання

Гравці представляють назви своїх команд, але потрібно, щоб назва була пов'язана з мовою.

Розминка

Команди по черзі відгадують загадки. За кожну відгадану загадку – 2 б. У разі, якщо команда не має відповіді, то право відповіді передається іншій команді.

1. Всі на світі добре знають,
Що предмет я означаю,
- Хто чи що, - ви запитайте
І про мене все дізнайтесь.
Я істота й неістота:

Парта, зайчик, дошка, котик.

Маю рід, число, відмінок

І чотири аж відміни.

Хто я? Знайте достеменно:

Називаюсь я... *(Іменник)*.

2. Я веселий і звабливий,
Гарний, милий і красивий,
Несказаний, незрівняний;
Маю ступінь порівняння.

Я відносний чи присвійний,

А чи якісний незмінно

Відповім я залюбки

На питаннячко – Який?

Маю ознаку предмета,

Називаюсь я... *(Прикметник)*.

3. Чим від інших я відмінний,

Тим, що сам я є незмінний.

Розібратись як детально, моє значення загальне –

Це, найперш, ознака дії:

Швидко їде, тихо мріє,

Чи ознака ще ознаки:

Дуже добре, надто м'яко.

А чи ознака предмета:

Це – по-київськи котлета.

Я скажу вам тут дослівно –

Називаюсь я... *(прислівник)*.

4. Я така частина мови,

Що належить до службових.

Я буваю лиш одним:

Похідним – непохідним.

Задля, посеред, із-за,
До, над, крім, в, під, по, за,
І для мене це знаменно,
Що всі звать мене... (прийменник).

Конкурс шифрувальників

Потрібен 1 учасник від команди. Завдання: прочитати слова, що записані на картках (цифра – номер букви в алфавіті).

- 17, 19, 21. 25, 19, 16, 19, 4, 12, 33 (Морфологія).
- 22, 11, 18, 23, 1. 15, 22, 4, 22 (Синтаксис).

Конкурс римувальників

Скласти чотиривірш за римою:

1. ...чарівниця.

.... Таємниці

....простягла

....принесла.

2.малини

....пташиних

....дзвенять

....дня

Кількість балів – 4.

Конкурс «Естафета»

1. Поставити наголос у словах: вимова, дрова, завдання, ім'я, дочка, кілометр, сімдесят, статуя, столяр, російський, живопис, навчання, колесо, корисний, новий, одинадцять, олень, подруга, приятель, разом, український, середина, предмет, поняття (за кожне правильно написане слово – 0.5 б).

2. Правильно написати слова: проїз_ний, уман_ський, свя_то, жовто_гарячий, все_таки, радіс_ний, кін_ський, мавп_ячий, жовто_коричневий, де_небудь, шіс_надцять, здоров_я, в_язка, пів_яблука, пів_огірка, шіс_десят, черв_як, риб_яий, пів_ящика, пів_аркуша (за кожне правильно написане слово – 0.5 б).

Конкурс «Хто більше»

За три хвилини записати якнайбільше слів з префіксами:

- С-;
- З-;
- Зі-;
- Пре-;
- Прі-.

Конкурс капітанів

Капітани повинні за допомогою жестів передати зміст фразеологізмів, а команда – сказати, який це фразеологізм.

- Водити за носа.
- Гладити по голівці.
- Намилити шию.
- Зуб на зуб не попадає.
- Тримати язик за зубами.
- Надути губи.
- Пальчики оближеш.
- Клювати носом.
- Засукати рукава.

- Накивати п'ятами.
- Оголошення результатів конкурсів.

Літературно-історична вікторина «З уст народу про свою історію» «Літературознавці»

1. Який народний твір називається переказом?
2. Що таке легенда?
3. «Боротьба з ординцями» - це... (переказ).
4. «Богатирі» - це... (легенда).
5. «Запорожці в урочищі Сагайдачному» - це... (переказ).
6. «Характерник Кравчина» - ... (легенда).
7. «Козацьке житло» - (переказ).
8. «Як Сірко переміг татар» - ... (легенда).
9. «Шевченко на Хортиці» - ... (переказ).
10. До якого виду за змістом належать перекази та легенди «Боротьба з ординцями», «Богатирі», «Характерник Кравчина»? (Історико-героїчного).

«Скарби»

Відгадавши слово, яке вживали у своїй мові козаки, ви можете збагатити скарбами свою скриню. Завдання для команд, на які вони відповідають по черзі:

1. Воїни турецького чи татарського війська (ординці).
2. Головний воєначальник, що обирався на рік козацькою владою (кошовий).

3. Невеликі сторожові загони, сторожа в степу чи в лісі (пикети).
4. Чоботи в козаків з тонкої м'якої шкіри, пофарбовані в різні кольори (сап'яни).
5. Козацький слуга - товариш, зброєносець (джура).
6. Лях (поляк).
7. Чаклун, чарівник (характерник).
8. Козацький табір (стан).

«Уважний читач»

1. У чому жили запорожці? (у куренях).
2. У якому творі людина перетворюється на хорта? («Як Сірко переміг татар»).
3. Що слухає козак, припавши вухом до землі? (як стогне земля, то суне орда).
4. Запорожці – то усе народ який? (широкоплечий, вусатий, бравий).
5. Як обмотували довгу чуприну? (кругом вуха).
6. Запорожці ... (20) мовами вміли розмовляти, із води ... (сухими) виходили.
7. Запорожці вміли на людей ... (сон) насилати та ... (туман) напускати.
8. Хто умів перетворювати річку на сушу? (Характерник Кравчина).

«Знавець історії»

1. Що означає слово «козак»? (вільна людина).
2. Хто був першим кошовим на Запорозькій Січі? (Дмитро Байда-Вишневецький).
3. Як був покараний Байда за те, що відмовився туркам служити? (зачеплений на залізний гак).

4. Від яких поневолювачів і загарбників захищали запорожці український народ та його землі? (від турків, татар, польської шляхти).
5. Який подвиг зробив кошовий Сірко? (визволив із турецької неволі православний народ).
6. Як називалися човни, на яких плавали козаки? («Чайки»).
7. Про яких козацьких гетьманів народ склав легенди та перекази? (Петро Конашевич-Сагайдачний, Михайло Дорошенко, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Павло Полуботок).
8. У якій місцевості України збиралися перші козаки? (на запорозьких степах, на великих островах Дніпра).
9. На якому острові на Дніпрі була одна з фортець Запорозької Січі? (Хортиця).
10. Хто був останнім гетьманом України? (Кирило Розумовський).

Конкурсна програма „Диво калинове”

Для учнів 5-6 класів

Учитель. Доброго дня, дорогі друзі! Сьогодні у цьому класі зібралися справжні шанувальники рідної мови. Мова супроводжує нас протягом усього життя. Навчившись говорити у ранньому дитинстві, до кінця своїх днів ми розкриваємо для себе таїну слова. Найпліднішими в пізнанні мовних секретів є, звичайно, шкільні роки. Є у школі справжні знавці мови. Дехто з

них готовий сьогодні до участі у конкурсній програмі „Диво калинове”.

Називає учасників конкурсу та журі.

Отже, шановні учасники, прошу уваги. Складається наша мова зі слів. Кожне з них має своє значення, будову, є певною частиною мови. Слова часто схожі між собою, та інколи буває так, що одна-єдина буква спроможна змінити слово до невпізнання.

Кожну літеру ціни,

Бо немає їй ціни.

Ось відома в давнину

Дудочка-сопілка:

Виймеш літеру одну –

і вже буде спілка.

Сварка йде така, що ну!

Перепалка (бійка):

Змінеш літеру одну –

Мирна перепілка.

Змінеш літеру одну

у словечку бійка –

І вже – леле – на сосну

мчить звірятко білка.

Більше прикладів не дам –

Помізькуй, придумай сам.

Отож, розпочинаємо конкурс. Його сміливо можна назвати бліц-конкурсом, бо відповіді учасникам слід давати блискавично: я називаю слово, а ви у відповідь – змінене, додавши літеру, відкинувши чи замінивши її іншою. наприклад: *шапка – шайка, чайка – майка, рис – рись.*

Кора – нора, коса, коза.
Гілка – білка, галка.
Борт – порт, корт, сорт, торт.
Булка – булька, білка.
Дірка – сірка, діжка, зірка.
Ранок – ганок, ринок.
Діжка – дужка, дірка.
Мир – сир, мур.
Танк – банк.
Син – сир, сип, сон.
Чайка – майка, байка, чашка, гайка.
Гірка – гілка, нірка.

Наступний наш конкурс – „Лексичне значення слова ”. Вам потрібно назвати одним словом визначення (письмово).

Винагорода, яку вручають переможцеві в конкурсі (приз).

Масове інфекційне захворювання (епідемія).

Музичний супровід (акомпанемент).

Льодова гора, що плаває в морі (айсберг).

Слова, що мають протилежне значення (антоніми).

Певний режим харчування (дієта).

Відступ у першому рядку тексту (абзац).

Учитель. Доки наше журі працює, запрошуюю всіх на веселу перерву.

Про бактерії, мікроби

Мова йшла у класі.

На закінчення учитель

Запитав у Васі:

- Перед тим, як їсти груші,

Треба що зробити?

Вася смачно усміхнувся:

- Треба натрусити!

А тепер слово нашому шанованому журі.

Ну що ж , тепер знову до роботи. Зараз у нас буде конкурс загадок.

Злита з хвостиком ця крапка,

Невелика, власне, лапка.

Робить паузу, всім знайома.

Як вона зоветься? (Кома).

Вони для речення багато важать:

Турботливо обнімуть, як друзки,

Вставні слова й цитату вкажуть,

Давайте ж назвемо їх. Це ... (дужки).

Що за знак – стрункий, мов спис,

Він над крапкою завис,

Спонука до поклику.

Хто він? (знак оклику).

Він після речення, цитати

Вмостився, схожий на гачок.

Всіх нас примушує питати,

А сам ні пари з уст – мовчок.

Що це таке? (Знак питання).

А зараз у нас знову творча перерва. Але на цей раз у ній будете задіяні і ви.

Скоромовка язика ламає, а вимови навчає. Конкурс на кращого виконавця скоромовок (*Учні по черзі читають скоромовки, а журі визначає кращого читця*).

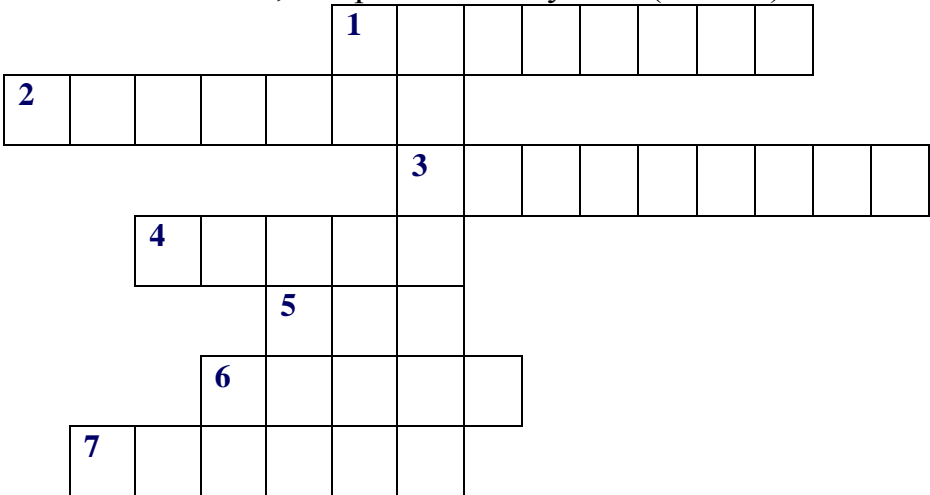
Росте липа біля Пилипа.

Пилип біля липи очима клипа.

Тепер надамо слово нашому журі.

Наступний конкурс називається „Розв’яжіть кросворд ”. Записані відгадки допоможуть вам прочитати ключове слово по вертикалі. На виконання завдання вам відводиться 2 хвилини.

1. Хто завжди каже правду? (дЗеркало)
2. Сама холодна, а інших припіка. (кропивА)
3. Що дістане зубами потилицю? (Гребінець)
4. Не кінь, а біжить, не ліс, а шумить. (річкаА)
5. І в огні не горить, й у воді не тоне. (ліД)
6. Що у світі найшвидше? (думКа)
7. Сама гола, а сорочка за пазухою. (свічкаА)

Кожному з вас, мабуть, колись доводилося підказувати на уроці однокласнику. А робити це теж можна по-різному. Можна так, що тебе зрозуміють з одного слова, жесту, а можна і так, що скажеш 2 речення, а тебе все одно не зрозуміти. І ось я зараз

оголошую наступний, передостанній конкурс „Підказка”.

Один з учасників команди обирає для себе пару, якій він повинен підказати, що зображено на малюнку, розташованому за спиною товариша. Головне, щоб загадане слово не прозвучало, а як ви будете пояснювати його – це вже ваші справи. Кожному учаснику надається 4 малюнка і 1 хвилина, за яку треба відгадати зображення на них. За кожну правильну відповідь учасники отримують по одному балу.

І нарешті – „Конкурс капітанів”. У вас буде ігрове завдання „Набери на комп’ютері”. Я вам роздам конвертики, в яких на окремих аркушах написані літери. Із поданих літер вам потрібно скласти речення. (*Речення „Мова – це віконця, через які людина бачить світ»*).

А зараз надамо слово журі.

Завершуючи нашу гру, можемо зробити висновок про те, що наша мова – не тільки навчальний предмет, але й засіб пізнання світу, шлях до поглиблення наших знань про нього. І чим краще, досконаліше ми володітимемо мовою, тим більше можливостей розширити свій кругозір, поглибити свої знання, і це нам вдасться, якщо ми знатимемо, розвиватимемо і розумітимемо українське слово.

«Народ скаже, як зав'яже»

Гра-конкурс на кращого знавця українських прислів'їв та приказок

Учитель. Шановні друзі! На уроках української літератури ми з вами знайомилися з такими жанрами народної творчості як загадки, прислів'я. Сьогоднішню гру ми також присвяtimo цим цікавим формам народного духу.

Сьогодні ми перевіримо один одного в тому, наскільки ми навчилися розуміти глибокий зміст, закладений в народних зразках, а відтак і уявімо собі, наскільки ми готові й можемо вигадати щось нове. Успіхів вам у сьогоднішньому конкурсі майстрів влучного й гострого вислову.

Для проведення змагання ми утворили дві команди, адже, щоб вибрати найкращого, наймудрішого й найгострішого, як пам'ятаємо з народних казок, обов'язково потрібно перевірити його, випробувати, щоб його титул був чесно здобутий.

Завдання для команд було наступне: обрати назву команди, девіз якої має бути або прислів'ям або приказкою.

Отже, *тур I – представлення команд.* Тут враховується назва команди, зміст девізу. А оцінювати цей і наступні конкурси буде наше вельмишановне журі (*представлення журі*).

Тур II – «Спробуй відгадай!». Я вам по черзі загадую загадки, а ви відгадуєте. Якщо команда не відповіла, то право відповіді надається іншій команді.

Завдання для I команди

1. Торох, торох, розсипався горох, почало світати – нема що збирати (Зорі).
2. Літом у шубі, зимою в шапці (Дерево).
3. Сам худ, а голова з пуд (Молоток).
4. Куди мишка, туди й хвостик (Голка з ниткою).
5. Солоне, а не сіль, біжить, а не річка, блищить, а не золото (Сльози).
6. Є шапка, але немає голови; є нога, але без черевика (Гриб).
7. Сидить дід за подушками, та стріляє галушками (Град).

Завдання для II команди

1. Червоне коромисло через річку повисло (Веселка).
2. Не звір, а виє (Вітер).
3. У двох матерів по п'ять синів – всім одне ім'я (Пальці).
4. Чорна корова всіх людей поборола, а біла кобила всіх побудила (Ніч і день).
5. Мовчить, а розуму навчить (Книжка).
6. Скатертина біла весь світ накрила (Сніг).
7. Поле не міряне, вівці не лічені, пастух рогатий (Небо, зорі, місяць).

Тур III – «Збери своє прислів'я». У цьому турі ви будете змагатися знанні прислів'їв та в умінні знаходити продовження до першої частини прислів'я.

Завдання для I команди

I частина	II частина
Держись, Хома	А правду ріж
Вітер добрий при стозі,	А слово душу
Вміння і труд	А злий при морозі
Хліб-сіль їж,	А не чужого прося
Шабля ранив голову,	Іде зима
Хвастала кобила,	Аби живо
Пильнуй свого носа,	На Івана зверну
Косо, криво,	Що боїться собак
Я свою вину	Усе перетруть
То не козак,	Що з возом горшки побила

Завдання для II команди

I частина	II частина
З ким поведешся,	здоров'я
Не копай другому ями,	Їжте, хоч повилазьте
Найбільше багатство -	Як пес хвостом
Бачили очі, що брали,	Треба у воду лізти
На сонці тепло	Від того і наберешся
Не кидай словами,	То в сопілку не грать
Щоб рибу їсти,	Бо сам упадеш туди
Хто дбає,	Хто жнивами холодочка шукає
Як почав орать,	А біля матері добре
Буде той голодний,	Той і має

Поки учні працюють над завданнями, вчитель проводить гру з глядачами. Ті відгадують загадки, і набрані бали віддають командам, за які вболівають.

Гра з глядачами

1. Хто завжди каже правду? (Дзеркало).
2. У кого кам'яна сорочка? (У черепахи).
3. Хто вийде в поле, не покидаючи свої домівки? (Равлик).
4. Зубів не має, а кусає (Кропива).
5. Не розбивши горшка, не з'їси кашки (Горіх).
6. Якої пряжі немає у продажі? (Павучої).

Підбиваються підсумки попередніх турів. Журі оголошує результати.

IУ тур – «Конкурс капітанів». А зараз перевіримо, як наші капітани підготувалися до гри. Завдання капітанів таке: назвати якомога більше прислів'їв, приказок про мову.

У тур – «Художній». Завдання для команд: намалювати зміст прислів'я, написаного на картці.

Журі підбиває підсумки гри.

Наша чесна й відкрита гра показала, хто сильніший та кмітливіший, хто швидше може виплутатися з будь-яких ситуацій завдяки тому, що краще знає народну творчість вміє нею користуватися в повсякденні. А ті, хто програли, не хвилюйтеся – у вас є ще попереду час, щоб надолужити прогалини. Бажаю всім успіхів!

«Він осягнув глибини людської душі і висоти Всесвіту»

(Літературна гра за творчістю Т.Шевченка для учнів 9-11 класів)

Ця гра має визначити загальні знання конкурсантів життєвого і творчого шляху Т.Шевченка. Дається запитання для всіх учасників, а право на відповідь отримує той із команди, хто першим підніме сигнальну картку. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал, а неправильна відповідь – це шанс для суперників отримати собі бал.

Конкурс «Юні біографи»

1. Коли і де народився Т.Шевченко? (9 березня 1814 року в с.Моринцях на Київщині).
2. Що в перекладі з грецької мови означає ім'я Тарас? (Бунтівник).
3. Коли і в кого почав навчатися грамоті Тарас Шевченко? (У школі дяка Павла Рубана, у 1822 р.).
4. Хто був першим учителем малювання у Т.Шевченка? (Майстер Ширяєв).
5. Коли було звільнено Шевченка з кріпацтва? (У 1838 р.).
6. Учасником якої організації був Тарас Шевченко? (Кирило-Мефодіївське товариство).
7. Скільки років перебував поет у засланні? (10 років).
8. Які нагороди отримав Шевченко, навчаючись в Академії мистецтв? (Три срібні медалі за картини

«Малюнок з натури», «Хлопчик-жебрак»,
«Циганка-ворожка».

9. Коли Шевченкові присвоєно звання академіка?
(У 1860 році).
10. На якому році життя помер Тарас Шевченко і де його було поховано? (Шевченко помер у Петербурзі в будинку Академії мистецтв, проживши 47 років і один день. Поховали його в Петербурзі, а через 40 днів труну перевезли на Україну і поховали в с. Каневі на Чернечій горі).

Конкурс «Чи знаєте ви вірші Т.Шевченка?»

Отримавши картки з рядками поезій Шевченка, учні за три хвилини мають назвати твори, з яких ці рядки взято. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал, за неправильну – 0 балів.

Картка для I команди

1. «Сидить собі в старій ряднині...» («І золотої, й дорогої...»).
2. «А хату раєм називають...» («Якби ви знали, паничі...»).
3. «Веселі здалека палати...» («Зоре моя вечірняя»).
4. «Ви любите на братові шкуру, а не душу...» («Кавказ»).
5. «В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля» («І мертвим, і живим...»).

Картка для II команди

1. «По діброві вітер віс...» («Тополя»).
2. «Як понесе з України...» («Заповіт»).
3. «Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,

А більше на землі нікому
Не поклонітесь» («Неофіти»).

4. «...Під тином
Опухла дитина, голоднєє мре,
А мати пшеницю на панщині жне» («Сон»).
5. «А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолюбіє пошли!» («Молитва»).

Конкурс «Шевченко-художник»

Капітани команд по черзі витягують завдання, а їх команди повинні дати повну відповідь. Найвища оцінка – 2 бали.

Завдання 1. Назвіть малюнки, присвячені казахським дітям. («Щасливий ловець», «Байгуші», «Казахський хлопчик палить грубку», та ін..).

Завдання 2. Який перший малюнок змалював Шевченко у засланні? (Першою роботою Шевченка у засланні вважається автопортрет, зроблений олівцем: у солдатському кашкеті з написом «Зр» (третя рота).

Завдання 3. Кого з артистів змалював Шевченко в Петербурзі? (Американський трагік, чорношкірий актор Айра Олрідж).

Завдання 4. З якими художниками дружив Шевченко? (Найбільшими друзями були: К.Брюллов, В.Венеціанов, І.Сошенко, П.Федотов, Ф.Пономарьов, П.Петровський).

Конкурс «Запитання на вибір»

Пропонується шість видів запитань: два музичного характеру, два відеозапитання, два запитання за ілюстраціями. Кожна команда має право

вибрати будь-які три запитання. Капітан відкриває конверт і читає запитання.

Запитання за ілюстрацією

Учасникам демонструються ілюстрації до художніх творів із запитанням: «За мотивами якого твору створено ілюстрацію, що на ній зображено?»

Відеозапитання

Учитель демонструє кадри фільмів із запитанням: «Який епізод з художнього твору відображений у кадрі?»

Музичне запитання

Дається змога прослухати пісню за словами Т.Шевченка. Запитання: «Хто автор музики?»

Конкурс «Театр одного актора»

Кожна команда вибирає конверт із завданнями, відкрити який можна лише з дозволу вчителя. Поки звучить мелодія, команди повинні вибрати із 5 запропонованих два вірші, які читатимуться напам'ять. Враховуються знання тексту, майстерність виконання, оригінальні творчі знахідки команд.

Завдання для I команди

1. «Гайдамаки» (перший пролог від початку до слів: «Люблю розмовлять»).
2. «Сон» (уривок за вибором).
3. «І мертвим, і живим...» (уривок за вибором).
4. «Думи мої, думи мої».
5. «Заповіт».

Завдання для II команди

1. «Гайдамаки» (уривок від слів: «Гомоніла Україна...», кінчаючи словами: «...а згадаєш – серце усміхнеться»).
 2. «Кавказ» (уривок за вибором).
 3. «Я не нездужаю, нівроку...».
 4. «Плач Ярославни».
 5. «Мені однаково».
- Журі підбиває підсумки гри.

Матеріали до стіннівки

Висловлювання про мову, слово

- Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її (*О.Гончар*).
- Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати (*М.Рильський*).
- О мово, ночі колискова!
Прийми мій радісний привіт.
Навік пройшла пора безславна...
Цвіти і сяй, моя державна (*О.Олесь*).
- Мова – універсальна, але користування нею вкрай індивідуальне. Це своєрідний енергопровід: від іншого до іншого, від нього до багатьох (*П.Мовчан*).
- Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує... (*Т.Шевченко*).

Бліц-турнір з мови та літератури

- Різновид літературної мови, що відрізняється сферою використання й особливістю добору мовних засобів.
- Частина слова, що стоїть після кореня.
- Розділ мовознавства, який вивчає звукову будову мови.
- Частина слова, що стоїть перед коренем.
- Неозначена форма дієслова.
- Наука, що встановлює і вивчає правила вимови.
- Великий за розміром і складний за побудовою оповідний твір художньої літератури.
- Перелік книг, складений у певному, зручному для їх розшуку порядку.
- Синтаксично рівноправні, незалежні один від одного компоненти в реченні.
- Власноручний, найчастіше пам'ятний підпис.
- Незмінна частина мови, що передає ознаку дії чи стану або ступінь чи міру вияву іншої ознаки.
- Розташовані в певному порядку літери.
- Розмова двох або кількох осіб.
- Близьке за значенням, але інше за звучанням слово.
- Великий поетичний твір.
- Публічний спір на наукову, моральну або іншу тему.

Кросворд «Народна творчість»

1. Назва української народної казки.
2. Назва української народної казки.
3. Котрий син з однойменної казки не розминався з правдою?
4. Ліки для лікування названого батька.
5. Якою була дівчина з однойменної казки?
6. Суддя двох братів у казці «Мудра дівчина».
7. Хто віз мудру дівчину до пана?
8. Хто врятував небіжа від смерті і допоміг розбагатіти? (Казка «Про правду і кривду»).
9. Як потрібно покласти дерева, щоб загатити греблю?
10. Ким став небіж, коли вилікував дочку короля?
11. Як називалося татарське військо?
12. Прізвисько козака, який був характерником.
13. Назва невеликих сторожових загонів козаків.
14. Козацький табір, обоз.
15. Старовинна, поетична назва Дніпра.
16. Будівля на Січі, де жили козаки.

		Н	а	з	в	а	н	и	й
	б	А	т	ь	к	о			
	т	Р	е	т	і	й			
	п	О	п	і	л				
м	у	Д	р	о	ю				
п	а	Н							
	ц	А	п						

			ч	о	р	Т	и		
			н	а	В	х	р	е	с
			к	о	р	О	л	е	м
				о	Р	д	а		
к	р	а	в	Ч	и	н	а		
				п	І	к	е	т	и
					С	т	а	н	
с	л	а	в	у	Т	а			
к	у	р	і	н	Ь				

Шаради

Хлібний дар я, безперечно,
Він – відсутність суперечки.
Як додати обидва слова,
Назва міста вам готова. (*Житомир*).

Щоб сказати досить влучно,
Я – сосновий ліс дрімучий.
Як займенник сам додати,
Буду містом називатись. (*Самбір*).

Ну скажіть-но, молодці,
Скільки пальців на руці?
А прийменник при додайте,
Назву річки тоді майте. (*Прип'ять*).

Невеличким лісом звуся,
Чорним птахом в нім озвуся.
Як нас разом поєднати,
То містечко будем мати. (*Гайворон*).

Наказовий спосіб маю
Дієслова я – гуляю.
Поєднуюсь як із ланом,
Містом я Махна враз стану. (*Гуляйполе*).

Всі ми дружна є сім'я,
Станем в коло ти і я,
А як ти на ми змінити,
Можна в місті опинитись. (*Коломия*).

Слово день у множині
І прийменник про при нім.
Якщо разом їх з'єднати,
Будем в річці ми купатись. *(Дніпро).*

В цім куточку дуже любо,
Добрі тут живуть в нім люди.
Як поставить огорожу,
Місто ми впізнати зможем. *(Люботин).*

Я числівник, як годиться,
Два нулі і одиниця.
Безліч лиць додати до них,
Буду містом головним. *(Столиця).*

Гра «Ходом шахового коня»

Розгадати, дібравши синоніми до
дієприкметників.

- Відкритий – незакритий,
- Забутий – не пригаданий,
- Заборонений – недозволений,
- Прохололий – не нагрітий,
- Початий – незакінчений,
- Поневолений – не визволений.

	22 ваний	9 мальо	26 єний	3 тий	20 нероз
	31 впоряд	2 кри	21 пако	10 ваний	27 нероз
23 не	8 недо	25 кле	28 чи	19 ний	4 не
30 не	1 неза	32 кова	11 розі	16 чений	13 тий
7 ний	24 роз	29 нені	14 неза	5 при	18 воле
	33 ний	6 гада	17 невиз	12 грі	15 кін

Висновок

Організація предметного тижня вимагає від учителя й учнів великої та ґрунтовної підготовки, до якої потрібно залучати максимальну кількість учасників. Проте результати роботи виправдовують зусилля педагогів і учнів, адже після проведення тижня української мови та літератури в школярів активізується пізнавальна діяльність, зростає інтерес до філологічної науки. Тому вчителям словесності варто більше уваги приділяти підготовці та проведенню предметних тижнів.

Потребують подальшого вирішення питання реалізації особистісно орієнтованого підходу до дітей під час тижнів української мови та літератури, впливу позакласних заходів на успішність школярів тощо.

Список використаної літератури

1. Біляєв О.М., Скуратовський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання державної мови в школах України// Дивослово. - 1996.-№1.-с.16-21.
2. Гудзик І. Почитаймо, пограймося!: Книга для читання з вправами і завданнями.-К.:Освіта,1997.
3. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти.-К.:Ленвіт,2000.-272 с.
4. Плиско К.М. Принципи, методи і форми навчання української мови:-Х.:Основа,1995.-240 с.
5. Саприкіна Л. Цікавий шлях до рідної мови.-Д.:ВКФ «БАО», 1998.